

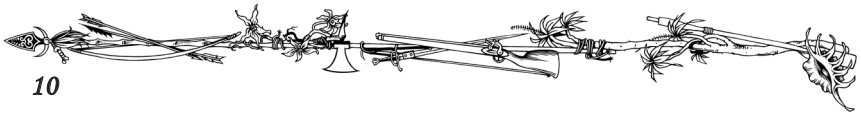

Розділ 1

За старих часів у тому мальовничому куточку Англії, що зветься графством Йоркшир, де на пагорбах і в долинах шумлять ліси та бистрі річки несуть свої води до холодного моря, трапилося немало дивовижних і героїчних подій. За переказами, тут колись жив казковий вонтлейський дракон; тут у часи усобиць Білої та Червоної троянди гриміли запеклі битви, і в цих таки краях блукали лихі розбійники, подвиги яких упродовж століть уславлюють народні пісні й балади.

Таке місце дії нашої повісті.

Описувані в ній події відбулися в дванадцятому столітті, наприкінці володарювання Ричарда I, прозваного Ричардом Левове Серце. То була епоха великих змін, сповнена жорстоких і кривавих подій. Завойовники-нормани, що на століття раніше вдерлися до країни, намагались остаточно підкорити англосаксів, які володіли цією землею протягом кількох століть. Фактично в Англії жили — і зовсім не мирно — два народи, що розмовляли різними мовами, і жоден із них не бажав визнавати панування іншого. Але особливо гострою була ворожнеча між шляхетними феодалами й верховною владою. Упродовж

усього дванадцятого століття королі Англії вперто боролися зі своїми васалами — герцогами, графами й баронами, які відстоювали право панувати на землях, що їм належали. Згідно з законами того часу, вони підкорювалися тільки голові держави — королю, але насправді були майже незалежними від нього. Їхній союз скріплювала лише клятва вірності, яку норовисті й корисливі феодала постійно ламали, а іноді навіть розв'язували війни проти свого законного володаря. Нескінченні розбрати посилювалися також через постійні чвари між норманськими баронами і старою знаттю — саксонськими землевласниками-танами.

У цій жорстокій боротьбі, що охопила всю країну, королі знаходили підтримку в простих людей — адже для вільного землероба-йомена та ремісника головним ворогом був норманський феодал, який прагнув перетворити вільних громадян у кріпосних. І чимало простолюдинів дійсно ставали рабами, найчастіше через борги, якими облутували їх землевласники. Долею таких рабів та їхнього потомства ставала найтяжча праця в каменярнях, на корчуванні лісів, на загородах і в полі.

Ричард Левове Серце, король, якого називали «мандрівним лицарем на престолі», надовго залишив свою неспокійну батьківщину, дотримуючись клятви, яку дав Святому Престолу, — вирушити до Палестини й завдати нищівної поразки султанові Саладину, остаточно відвоювавши у мусульман право володіти великою святиною — Гробом Господнім. Для цього необхідно було зміцнити межі Єрусалимського королівства — держави, створеної на Святій землі лицарями-хрестоносцями ще в часи перших хрестових походів.

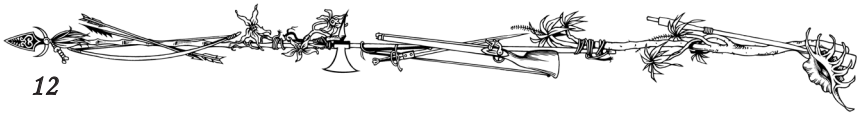

Під ту пору образ лицаря-хрестоносця став одним із найшанованіших у християнському світі. Ці загартовані воїни, які носили на плащах знак хреста, упродовж багатьох років протистояли натиску «невірних», здійснюючи часом неймовірні подвиги. Багато з них ставали членами духовно-лицарських орденів, даючи обітницю бідності, послуху й безшлюб'я. Одним із перших виник орден Храму, інакше званий орденем тамплієрів. Його метою був захист християнських завоювань у Палестині, проте вже у XII столітті він набув таких багатств і могутності, що почав диктувати свою волю європейським монархам і втручатися у відносини між державами.

Безстрашний і великодушний Ричард мав військовий успіх, а його дар полководця й затята хоробрість були відомі всій Європі. Немало було в короля-лицаря і друзів, і ворогів, але жоден із його супротивників не наважився б заперечувати, що успіх Третього хрестового походу, коли султан Саладин, обложений в укріпленій твердині Аккон, був змушений здатися, належить Ричарду.

Тим часом, скориставшись відсутністю законного короля, владу в Англії підступно захопив його брат принц Джон, підтримуваний норманською знаттю. Почувши про це, Ричард Левове Серце негайно залишив Святу землю і вирушив на батьківщину. Однак на півдорозі, неподалік Відня, його обманом захопив у полон найзліший ворог Англії — германський імператор Генріх VI.

На відчай своїх підданих, змучених тиранією норманської знаті, Ричард опинився у в'язниці. А тим часом у його володіннях залишилося зовсім небагато англосаксів, які змогли зберегти землі своїх батьків. Злочини баронів множилися кожного дня, принц

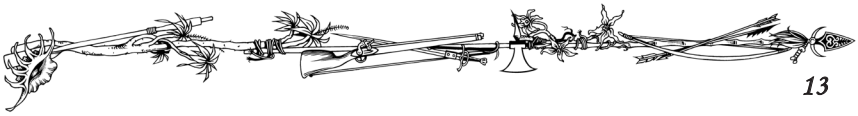

Джон руйнував країну, а знать вимагала для себе все нових вольностей та привілеїв. Ворожнеча й ненависть між норманами-переможцями і переможеними саксами зростали.

Багряне сонце сідало за густим дубовим лісом. Де-не-де дуби перемішувалися з буком, різакон та іншими чагарниками, які росли так щільно, що, здавалося, зовсім не пропускали його косих променів. Але іноді дерева розступалися, утворюючи просіки, стежки, галявини й лабіринти, і можна було навіть почути тихий дзюркіт ручая, що біг по схилу невисокого пагорба.

По схилах пагорба ліниво блукало стадо свиней, а на вершині його влаштувалися, мирно бесідуєючи, два йоркширці — судячи із зовнішності й одягу. Старший з них був плечистим бородатим чоловіком, похмурим на вигляд і дикуватим. Він був одягнений у потерту куртку хутром назовні, перетягнену широким шкіряним поясом із мідною пряжкою. За пояс було заткнуто довгий, добре загострений ніж із роговим руків'ям. Непокрита голова свинопаса з густим, скуйовдженим, кольору іржі, волоссям, була втомлено опущена до землі, а міцну шию охоплювало намертво залютоване мідне кільце, схоже на собачий ошийник, із написом саксонськими літерами: «Гурт, син Беовульфа, раб Седрика Ротервудського».

Поряд із Гуртом сидів чоловік років на десять молодший від нього. Рухливе й худорляве обличчя його виражало цікавість і клопітну нетерплячість; розмова між приятелями відбувалась англо-саксонською говіркою, якою говорив увесь простий народ, окрім норманських солдатів і людей, безпосередньо наближених до можновладців. Убрання, на вигляд схоже

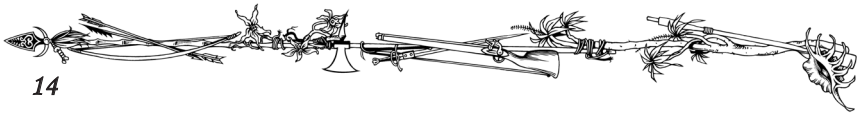
на одяг свинопаса, було з найкращої матерії та незвичайного крою. Малинового кольору куртка, де-неде вкрита яскравими візерунками, а поверх неї — короткий та широкий сукняний зашмульганий плащ, підбитий яскраво-жовтою тканиною. Плащ оцей можна було перекидати з одного плеча на друге і, якщо охота, обгортати навколо тіла. На руках побрязкували срібляні браслети, а на шиї виднівся такий самий ошийник, але срібний та з написом: «Вамба, син Безмізкого, раб Седрика з Ротервуда». Худі ноги Вамби були взуті в довгоносі черевики, один з яких був червоним, а другий — жовтим, голову вкривав ковпак із дзвониками, що дзвеніли під час кожного руху, а за поясом стирчав дерев'яний бутафорський меч.

На відміну від свого похмурого приятеля, Вамба ні хвилини не міг усидіти на місці; його фізіономія домашнього блазня, то дурнувата, то лукава, навіть і тут, удалині від маєтку, немовби й далі розважала панів, які нудьгують, і вже почала дратувати свинопаса.

— Чортів виплодок! — вигукнув Гурт, здіймаючись на рівні й сурмлячи в ріг, щоб зібрати свиней, які розійшлися пасовищем у пошуках жолудів. Стадо обізвалося різноголосим хроканням, але й не подумало залишити тіністі й заболочені береги джерела. — Кляті негідні тварюки, і я разом із вами! Фангсе! Неробо! — крикнув він на кудлату вівчарку. — Нехай сам диявол виб'є тобі всі зуби, ти що тут розлігся, старий дурню, жени їх до мене!

Блазень упав на землю і зареготав.

— Вамбо, — з досадою обернувся до нього свинопас, — уставай-но, брате, допоможи мені. Виведи цих поганих свиней з болота, вони, щойно почують твої дзвіночки, миттю побіжать за тобою немов ягнята.

— Ти так вважаєш, приятелю? — Блазень навіть не поворухнувся. — Мої ніжки радять мені не лізти в бруд. Такій важливій персоні, як Вамба, не годиться каляти своє царствене вбрання. Нехай цим займається твій пес. А ще краще, Гурте, якщо ці свині, загубившись, на ранок перетворяться на норманів, нам на спільну втіху...

— Щира правда, друже, хоча й вийшла з дурної голови.

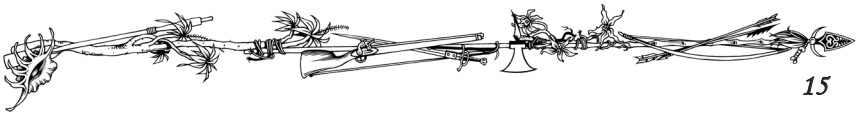
— Послухай-но, що я ще скажу, — вів далі Вамба, сміючись, — якщо я декому натякну, що ти кличеш норманів свинями, тебе відразу ж повісять, аби налякати інших балакунів. Не ті зараз часи — твоєму хазяїну Седрикові складно буде вступитися за тебе, як раніше.

— Ти хочеш виказати мене? Та ти ж сам перший почав величати моїх свиней... Гей, Фангсе, жени їх сюди! — закричав свинопас, одразу забувши про жарти приятеля. — Ого-го-го! Ось уже майже і все стадо зібрано... Мерщій підводься, Вамбо, ти що, не бачиш — гроза йде, треба поспішати.

— Може, я й дурень, але не глухий. — Блазень легко скочив на ноги. — Проте це не гуркіт грому, я чую тупіт підкованих копит...

— Годі тобі веселитися, ходімо, інакше нас накриє злива. — Гурт, посвистуючи й погукуючи, погнав свиней однією з лісових стежок. — Чи тобі не байдуже, хто там скаче? Чуєш, небо просто розколелося, а потемніло як! Послухай мене хоч раз: треба забиратися додому до бурі! Ніч буде жахлива!

— Цікаво, що це там за вершники, — пробурмотів Вамба, однак, підхопивши дубець, що лежав на мокрій траві, хутко рушив услід за стурбованим свинопасом.

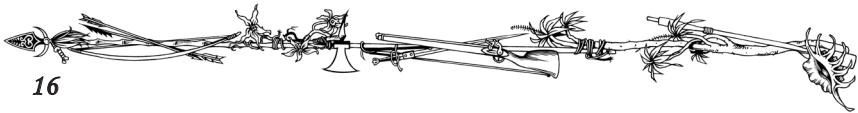

Розділ 2

Вамба не надто поспішав на відміну від вимоклого приятеля — тупіт кінських копит наближався, і, попри сердиті крики й лайку Гурта, він то рвав недозрілі горіхи, то витріщався навсібіч. Невдовзі кавалькада з десяти вершників наздогнала їх.

В одному з них блазень одразу ж упізнав превелебного Еймера, настоятеля сусіднього абатства, відомого в окрузі шанувальника полювання та бенкетів. Чернець міцно, незважаючи на деяку огрядність, тримався в сідлі, укритому довгою попоною з вишитими мітрами, хрестами та іншими знаками його духовного сану. Послушник вів в'ючного мула, вочевидь, із багажем його хазяїна, а два ченці того-таки ордену їхали клисом в ар'єргарді, бесідуючи між собою. Гаптований золотом одяг настоятеля через швидкі перегони був майже сухим, вираз його круглого обличчя, яким він майстерно володів, міг би здатися сумирним і простосердим, якби не зверхній та владний погляд із-під навислих брів, яким він зміряв Вамбу. Погляд цей одразу ж згас, і повіки священнослужителя склепилися.

Супутником настоятеля був чоловік років сорока, сухорлявий, високий та м'язистий. У кожному його русі відчувалася сила, і навіть чернецька червона мантия з білим хрестом на плечі не могла приховати, що під нею — тіло загартованого воїна, звиклого до тривалих походів. Каптур був відкинутий, і обличчя чоловіка здавалося майже чорним від південного сонця. Високе чоло перетинав тонкий шрам, а зверхній вираз цього лица викликав боязку пошану. Різкі сухі риси і дещо тремтливі губи під чорними вусами свідчили про бурю потаємних пристрастей,

а пошкоджене око надавало вершникові виразу зловісної суворості. Під скромним плащем незнайомця на мить майнули лицарська кольчуга, що щільно прилягала до тіла, й гострий кинджал, заткнений за пояс.

За лицарем їхали верхи двоє зброєносців; один тримав повід бойового коня у повному озброєнні, інший віз довгий спис свого пана з прапором хрестоносця, що майорів на його вістрі, та трикутний щит, обшитий червоним сукном, під яким приховувався девіз лицарського ордену. На арабських скакунах, нав'ючених обладунками, зброєю та всіляким збіжжям, зброєносців наздоганяла пара темношкірих слуг у білих тюрбанах; легке шовкове вбрання урожденців Сходу, прикрашене строкатим шитвом, свідчило про багатство і знатність їхнього господаря; натомість сам він був одягнений украй просто і строго.

Незвичайна кавалькада привернула увагу не тільки Вамби, а й менш цікавого Гурта, який, щоправда, теж упізнав у ченці настоятеля найбагатшого в окрузі абатства Жерво; суворий свинопас ставився до нього з обачною пошаною, заплющуючи очі, як і весь простий люд, на гріховні слабкості священнослужителя.

Дивовижний вигляд лицаря та його строкатого почту так уразив приятелів, що вони ніяк не могли зрозуміти запитання, з яким до них звернувся поважний абат.

— Я запитую вас, діти мої, — піднісши голос, повторив абат Еймер, — чи немає тут поруч доброї та гостинної людини, котра не відмовила б з любові до Бога в ночівлі двом найпокірливішим слугам нашої матері-церкви?

— Які ж усі інші, якщо ці найпокірливіші з-поміж покірливих? — пробурмотів Вамба й одразу ж підвів очі на абата: